

Motion till riksdagen
2005/06:U339

av Lars Ohly m.fl. (v)

Det europeiska samarbetets framtid

Motionen delad mellan flera utskott

1 Sammanfattning

I den här motionen presenterar Vänsterpartiet sin syn på Europeiska unionens utveckling och utvecklar det alternativ till ett alleuropeiskt samarbete som partiet verkar för.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning	2
3	Inledning.....	4
4	En union med stora demokratiska brister	5
4.1	Storföretagens EU	5
4.2	Männens EU	6
4.3	EU:s egen fred	6
5	EU:s kris – bristande folklig förankring och interna motsättningar	7
5.1	Centraliseringen har nått vägs ände	8
5.2	Medlemsländerna i otakt i utrikespolitiska frågor	9
5.3	Instabil stabilitetspakt	9
5.4	Skillnader i ekonomisk och social politik	9
5.5	Bristande samsyn om den gemensamma framtidsbudgeten.....	10
5.6	Schismer mellan gamla och nya medlemsländer	10
5.7	Kommissionen brister i legitimitet	11
5.8	Sakfrågor skapar irritation	11
6	Ett nytt politiskt samarbete på demokratisk grund	12
6.1	Radikal omläggning av det politiska samarbetet	12
6.2	En helt ny samarbetsstruktur	13
6.2.1	Ett alleuropeiskt parlamentariskt samarbete	14
6.2.2	Andra alleuropeiska samarbetsorganisationer	14
7	Respekt för folkviljan.....	15
7.1	Rimligt med undantag från EMU	15
7.2	Riksbankens ställning och styrning	16
7.3	Demokratisk hantering av EU-frågan inför riksdagsvalet	17

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU verkar för att lagstiftningen inom EU inte bryter mot mänskliga rättigheter och att rättssäkerheten garanteras.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen respekterar att konstitutionen har fallit enligt EU:s egen agenda och bör deklarerat denna uppfattning i EU.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i EU motarbetar alla försök att få igenom förslag från den fallna konstitutionen på andra vägar.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i EU tar initiativ till en diskussion om hur ett alleuropeiskt samarbete på helt annan grund än dagens EU skulle kunna se ut.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i EU agerar för att EU:s tjänstedirektiv dras tillbaka.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall agera för att EU i WTO-förhandlingarna om tjänstehandelsavtalet sätter stopp för alla delar som hotar välfärden och den offentliga sektorn.²
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i EU agerar för att jordbrukspolitiken till allra största delen skall återföras till medlemsländerna.³
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i EU skall agera för att större delen av regional- och strukturfondspolitiken avvecklas och kompetensen återförs till den nationella nivån.²
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ta initiativ till ett formellt undantag från EMU:s tredje steg.⁴
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Riksbankens ställning och ledningsorganisation borde bli föremål för en samlad översyn i syfte att stärka det parlamentariska inflytandet.⁴
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nytt förslag till konstitution måste ställas till folkets avgörande i en folkomröstning.¹

¹ Yrkandena 2, 3, 4 och 11 hänvisade till KU.

² Yrkandena 5, 6 och 8 hänvisade till NU.

³ Yrkande 7 hänvisat till MJU.

⁴ Yrkandena 9 och 10 hänvisade till FiU.

Fel! Okänt namn på

4 Inledning

En stor majoritet av dem som röstade nej till EU-konstitutionen i folkomröstningarna i Frankrike och Holland var vänsterns traditionella väljargrupper. Folket motsatte sig en konstitution som skulle leda till ytterligare privatiseringar och avregleringar av offentlig verksamhet. Klyftan mellan folket och det EU-positiva etablissemanget blottades obönhörligen i de båda länderna. Denna klyfta finns i flertalet av EU-länderna, inte minst här i Sverige.

Nu finns det en historisk möjlighet att skapa en bred och demokratisk debatt om vilket europeiskt projekt vi vill ha. Men vågar EU-topparna släppa fram en sådan debatt? För sällan har ifrågasättandet av ett väljarutslag från den politiska eliten varit så starkt som efter folkomröstningarna i de båda länderna. Folk röstade inte om konstitutionen, utan om helt andra saker, hävdades det. Det var skräck för muslimer, polska rörmokare, för mycket (och för lite) centralstyrning som fick folk att rösta nej. Folk sades vara mot nyliberalism i sina hemländer, inte att en sådan politik återfanns i konstitutionsförslaget osv. Underförstått behövde man inte ta resultatet på fullt allvar. Processen med att ratificera fördraget kunde gott fortsätta, och gjorde det i vissa länder, trots att det enligt EU:s regler entydigt hade fallit. Vid toppmötet under sommaren tvingades man dock bita i det sura äpplet och det beslutades om en paus för reflektion om hur EU kan komma vidare. Nu verkar det främst ha blivit en paus i själva tänkandet hos EU:s ledare. Vad som händer i frågan fram till valen i Frankrike och Holland 2007 är ovisst.

Vi anser att EU:s nuvarande utveckling har nått vägs ände. De farhågor vi såg med EU-projektet innan medlemsfolkomröstningen 1994 har bekräftats i större utsträckning än vi kunde ana. Kritiken mot EU-elitens stormaktsprojekt blir allt starkare samtidigt som alltfler motsättningar blottläggs inom just denna elit. Våldigt mycket av det EU sysslar med bör ligga på nationell nivå. En fullbordad EU-stat som den nu fallna konstitutionen stakade ut vägen mot är inte önskvärd eller efterfrågad av Europas medborgare. Om EU ska ha en chans att överleva måste de inslag av statsbildning som finns inom nuvarande organisation avlägsnas. Den kanske viktigaste uppgiften är att avskaffa unionens lagstiftningsverksamhet. Lagar ska stiftas av stater där ett samlat ansvar kan utkrävas av folken i allmänna val. Det medger inte EU-systemet.

Vänsterpartiets långsiktiga mål är att EU:s odemokratiska beslutsformer och fördragsfästa kapitalism ska ersättas med en alleuropeisk samverkan grundad på demokratiska principer. Hur vi vill se det samarbetet utvecklar vi i den här motionen. På vägen dit är arbetet för att demokratisera EU av största vikt. Det gör vi i samarbete med andra radikala och demokratiska krafter som verkar inom unionen, såväl parlamentariskt som utomparlamentariskt. Efter folkomröstningarna i Holland och Frankrike är en demokratisering av EU av alarmerande vikt. Det är nödvändigt att vi inför riksdagsvalet får en rejäl diskussion om EU:s utveckling eftersom nästa riksdag i en eller annan tappning kommer att få fatta beslut härom. Hittills har Socialdemokraterna och de borgerliga partierna varit överens i så gott som samtliga grundläggande EU-frågor, samtidigt som väljarna oftast har haft en annan uppfattning. I EMU-frågan röstade cirka 80 procent av riksdagsledamöterna ja medan 56 procent

av väljarna röstade nej. Det är viktigt att riksdagen efter valet har demokratiskt mandat att fatta beslut i dessa för framtiden avgörande frågor.

5 En union med stora demokratiska brister

Vänsterpartiet har funnits på nejsidan både i folkomröstningen om EU-medlemskapet 1994 och folkomröstningen om EMU 2003. Vi har inte funnit anledning att ändra den uppfattning som vi framförde före folkomröstningarna. Projektens stora brister på demokrati, en inskriven ekonomisk politik där kapitalets frihet går före både social och ekologiskt hållbar utveckling och jämställdhet är inte något vi står bakom. Inte heller EU:s utveckling till en militariserad stormakt med höga murar mot omvärlden är i linje med vår internationella politik.

Med politiken inskriven i fördragen drivs politiken åt ett visst håll oavsett politisk färg på regeringarna och på den parlamentariska majoriteten i länderna. Ett fördrag ska vare sig vara socialistiskt, borgerligt, religiöst, konservativt, liberalt, feministiskt eller grönt. Politikens inriktning ska avgöras av väljarna och inte skrivas i sten en gång för alla.

Det är tydligt att EU inte uppfyller minimikraven på en demokrati. Befolkningarna i medlemsstaterna har mycket små möjligheter att utkräva ansvar av makthavarna eftersom lagstiftningsmakt har förts från de nationella parlamenten till de kollektivt oansvariga regeringsrepresentanterna i ministerrådet. Lagförslagen utarbetas av tjänstemännen i kommissionen och lagarnas tillämpning övervakas av domstolen i Luxemburg, som i praktiken också är med och formar politikens innehåll. Mellanstatliga överenskommelser mellan likaberättigade parter ersätts alltmer av överstatliga majoritetsbeslut. Europaparlamentet som institution har också en svag demokratisk legitimitet.

5.1 Storföretagens EU

Det är ingen nyhet att unionens invånare har mindre inflytande än företagen. Ett tydligt exempel på detta är hur de ursprungliga radikala förslagen i EU:s kommande kemikalielagstiftning Reach urholkats. Förslagen i Reach syftade ursprungligen till att lägga ansvar på kemiföretagen i arbetet att begränsa spridningen av giftiga kemikalier. Genom kemijättarnas kampanj som tillhör den mest intensiva i EU:s historia riskerar lagstiftningen nu bli helt tandlös. Detta exempel visar i praktiken också på hur politik som syftar till att skydda människors hälsa och miljö får stå tillbaka när de riskerar att inskränka företagets frihet.

Att detta och liknande lagförslag försvagas kan ske genom att kommissionen bjuder in lobbyister till möten i Bryssel för att diskutera kommande lagstiftningsförslag. I Bryssel finns flera tusentals lobbyister som arbetar med att se till att nya lagförslag gynnar deras företag. Storföretagen har med sina ekonomiska resurser därmed mer insyn i lagprocessen än befolkningen ge-

Fel! Okänt namn på

nom de nationella parlamenten. Fackförbund och olika intresseorganisationer har med sina relativt små resurser inte möjlighet att hålla konsulternas takt.

I grunden ligger EU:s nyliberalt inspirerade fördrag som i praktiken sätter kapitalets frihet till överordnad princip. Avregleringar, skattesänkningar, privatiseringar och avskaffande av handelshinder inom den gemensamma marknaden är prioriterat, medan social trygghet, hållbar ekologisk utveckling, jämställdhet och fackliga rättigheter betraktas som problem eftersom de kan minska kapitalets frihet.

5.2 Männens EU

Beslutsstrukturen inom EU är odemokratisk och långt ifrån jämställd. Hälften av EU:s befolkning är kvinnor men EU:s maktapparat domineras av män. Till exempel är 70 procent av ledamöterna i EU-parlamentet män och 7 av de 25 EU-kommissionärerna kvinnor. En anledning till att den patriarkala strukturen är så grundmurad är den katolska kyrkans starka ställning i många av medlemsländerna. Genom EU:s utvidgning har den flyttat fram sina positioner ytterligare. Den katolska kyrkans syn på välfärdsstaten och familjen har spelat en viktig roll under framväxten av EU. Den katolska välfärdsmodellen går ut på att det finns en man som arbetar och försörjer familjen och en hustru som står för allt obetalt arbete i hemmet. Denna familjeförsörjarmodell förutsätter låga skatter, behovsprövade socialförsäkringar, sociala förmåner enbart knutna till anställning och en offentlig sektor med mycket begränsade resurser och funktioner.

5.3 EU:s egen fred

Vi ser Europeiska unionens överstatliga beslutsformer som motsatsen till internationell samverkan. EU bygger murar mot resten av världen. Många människor på flykt undan krig och nöd avvisas vid unionens yttre gränser eftersom EU:s harmoniserade asyl- och flyktingpolitik hindrar medlemsländerna att föra en asylpolitik grundad på respekt för de mänskliga rättigheterna. EU:s handelspolitik slår också hårt mot fattiga länder när den på deras bekostnad gynnar den storskaliga europeiska jordbruks- och livsmedelsindustrin. Samtidigt utvecklas EU i riktning mot en federal statsbildning. Skapandet av EMU, den ekonomiska och monetära unionen, är tillsammans med de uttalade militära ambitionerna det främsta uttrycket för den federala strävan.

Det kan ifrågasättas huruvida EU ska betraktas som ett fredsprojekt när fem av EU:s medlemsstater gemensamt deltar i ett krig mot tredje land utan att angrepp föregått, en krigshandling som enligt FN:s säkerhetsråd är olaglig och strider mot Genèvekonventionen. Dessa fem länders deltagande i Irakkriget har medfört att terrorismen nu har spritt sig över världen och även i Europa. Det var också vad de över 10 miljoner människor befarade, som över hela Europa februari 2003 protesterade mot Irakkriget. Konsekvenserna av den tilltagande terrorismen i Europa ser vi nu ta form. Den senaste utveckl-

ingen i EU:s kamp mot terrorismen ger ytterligare anledning till oro när det gäller demokratin. Kommissionen presenterade nu i september 2005 ett helt anti-terrorispaket som tagits fram utan insyn för någon. Utan demokratisk process har 25 justitieministrar beslutat om ingrepp i 450 miljoner människors vardag. Innehållet i förslagen kränker både den personliga integriteten och strider mot FN:s konvention om mänskliga rättigheter. Det är även risk för att den här tilltagande repressionen spelar terroristerna rakt i händerna, vilket också Helsingforskommittén varnar för. Vänsterpartiet anser att kampen mot terrorism inte får gå före tidigare konventionsåtaganden gällande mänsklig rättigheter. Sverige bör i EU verka för att lagstiftningen inom EU inte bryter mot mänskliga rättigheter och att rättssäkerheten garanteras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 EU:s kris – bristande folklig förankring och interna motsättningar

Det är ett faktum att EU är inne i sin största kris någonsin. Resultaten från folkomröstningarna om konstitutionen i Frankrike och Holland sände en chockvåg till EU-etablissemang. Men någon djupare insikt om orsakerna tycktes inte finnas när man kommenterade resultaten. När EU-eliten inklusive Göran Persson reflexmässigt hävdade att ratificeringsprocessen ska fortsätta visade det just på den arrogans som bidrar till att så många människor vänder dem och deras unionsbygge ryggen.

Men EU:s kris startade inte med att folken i Frankrike och Holland sade nej till konstitutionen. Folkomröstningarna om Maastrichtfördraget i Danmark och Frankrike 1992 då danskarna röstade nej och fransmännen ja med en ytterst knapp majoritet var det första tydliga tecknet på den växande klyftan mellan folket och den politiska och ekonomiska eliten. Det var i Maastricht som planerna på en överstatlig politisk union på allvar stakades ut för första gången. Omfattande protester och demonstrationer har sedan dess genomförts i flera EU-länder mot den nedskärningspolitik som länderna var tvungna att genomföra för att kvalificera sig till valutaunionen. Endast två länder har fått folkomrösta om EMU, och i båda länderna, Danmark och Sverige, har det blivit en klar nejseger. De inre spänningarna i EMU-projektet, som vi och andra på nejsidan varnade för, visade sig nästan omgående efter att projektet hade sjösatts. De länder som står fria från EMU har en betydligt bättre utveckling än EMU-området. Nu har till och med regeringsrepresentanter talat om att lämna euron och återgå till sin gamla valuta. Några få år efter eurons införande är det inte helt säkert att projektet över huvudet kommer att överleva någon längre tid. Förutom EU:s uppenbara brister i den folkliga förankringen, som bl.a. har sin grund i de slutna beslutsprocesserna och den bristande ansvarsfördelningen, finns stora inre motsättningar.

Fel! Okänt namn på

6.1 Centraliseringen har nått vägs ände

EU:s nuvarande utveckling är en ekvation som inte går ihop. Allt fler medlemsländer – med olika ekonomiska, sociala och arbetsmarknadspolitiska förutsättningar och olika politiska och kulturella traditioner – ska stöpas i en och samma form och tryckas in i en överstatlig odemokratisk konstruktion där möjligheten för väljarna att utkräva politiskt ansvar är näst intill obefintlig. Samtidigt beslutas allt fler politikområden med majoritetsbeslut. Detta samtidigt som regeringarna endast har sitt politiska mandat från väljarna i det egna landet och där viljan att bli omvald i de nationella valen nästan alltid står över allt annat. Detta är ett mycket djupt strukturproblem som i sig självt ständigt kommer att skapa allt fler och fördjupade konflikter mellan EU-politiken och den nationella agendan.

EU:s fördrag har ändrats vid flera tillfällen. Strävan har alltid varit en ständigt tätare union, en slags statsbildning. Denna centralisering har nu nått vägs ände och har framstått som allt otidsenligare ju fler medlemsstater som tillkommit. Fortsätter EU på den inslagna vägen kan vi därför vänta oss ännu större kriser framöver, något som förr eller senare kan innebära fröet till EU:s upplösning i sin nuvarande form.

Statssekreterare Lars Danielsson har i olika sammanhang medgett att EU inte längre kan utvidgas och fördjupas på en och samma gång och tycks anse att EU har nått sin yttersta gräns med konstitutionen och den senaste/pågående utvidgningsrundan. Men redan med dagens Nicefördrag ser vi hur konflikterna blir allt fler och djupare.

Enligt EU:s egna regler har det senaste förslaget till EU-konstitution fallit efter folkomröstningarna i Frankrike och Holland eftersom alla de 25 länderna måste vara överens för att konstitutionen skall kunna träda i kraft. Regeringen måste respektera att konstitutionen har fallit enligt EU:s egen agenda och bör deklarerat denna uppfattning i EU. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Beslutet efter folkomröstningarna från EU:s stats- och regeringschefer var emellertid att de länder som så önskade kunde fortsätta ratificeringsprocessen. Men efter att ett antal länder ställde in sina folkomröstningar betyder det att konstitutionen i praktiken lagts i frysboxen sannolikt till efter valen i Frankrike och Holland år 2007. Vad som händer när "istiden" är över återstår att se. Det finns nu en stor risk att viktiga delar av konstitutionen ändå kommer att tas via andra beslutsvägar än enhälligt ratificering. Vissa inom EU-etablissemangen har varit helt ogenerade och öppna med att man kommer att trotsa den demokratiska processen och folkomröstningarna på detta sätt. Regeringen måste i EU säga blankt nej till alla sådana försök. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Förra året lade Vänsterpartiet fram motionen Europeiska unionen. I den gjordes en bred genomgång av vår principiella syn på EU med tyngdpunkten på det konstitutionella fördraget. Det finns ingen anledning att i denna motion repetera vad vi framförde förra året eftersom konstitutionen enligt EU:s egna regler har fallit. Om konstitutionen eller ett delvis omarbetat förslag läggs på bordet kommer vi återigen att framföra våra ståndpunkter.

6.2 Medlemsländerna i otakt i utrikespolitiska frågor

Enligt sina egna regler ska EU ha en gemensam utrikespolitik- och säkerhetspolitik. Men vad gäller Irakkriget så stödde ungefär hälften av EU-länderna kriget medan den andra halvan motsatte sig det. Flera länder skickade också trupper till Irak utan FN-mandat. I grunden ligger den latenta motsättningen i hur EU ska förhålla sig till USA. Storbritannien har alltid förespråkade ett nära samarbete med USA medan Frankrike har velat hålla distansen och se ett mer självständigt EU. Ett annat exempel på att EU ännu är långt ifrån en egen utrikes- och säkerhetspolitik är Tysklands strävan att få en egen röst i FN:s säkerhetsråd trots att EU ska tala med en gemensam röst i utrikespolitiska sammanhang.

6.3 Instabil stabilitetspakt

Stabilitetspakten skapades på initiativ från Tyskland för att EMU-länderna skulle undvika alltför stora underskott i de offentliga finanserna. Med inslag av automatik skulle böter utfärdas för länder som inte korrigerat ett visst underskott under en viss tid. Men eftersom vissa länder, däribland Tyskland och Frankrike, under flera år haft problem med att klara tillåtna underskott, togs initiativ för att mjuka upp reglerna, vilket också gjordes. Det här visar att när den överstatliga politiken kolliderar med de nationella intressena så segrar ofta de senare. Åtminstone har stora länder möjlighet att driva igenom förändringar som gynnar dem själva.

6.4 Skillnader i ekonomisk och social politik

Det finns starka spänningar mellan EU:s grundarländer och de länder som kommit till under resans gång, till exempel Storbritannien. Länder som Spanien, Portugal och Grekland har förvisso understött den traditionella ekonomiska EG/EU-politiken. Motsättningarna berör bland annat handelspolitik, avregleringar, jordbruksstöd samt fackliga och sociala rättigheter. De nordiska länderna har ofta gått i spetsen för avregleringspolitiken av ländernas egna ekonomier men ändå försökt att hålla fast vid fackföreningarnas viktiga roll och kollektivavtalens betydelse för arbetsmarknaden. De östeuropeiska länderna är genomgående för den nyliberala huvudlinjen där fackföreningar och socialt skydd sätts på undantag. Någon gemensam europeisk social modell existerar inte även om EU:s stats- och regeringschefer ibland brukar hänvisa till en sådan.

Fel! Okänt namn på

6.5 Bristande samsyn om den gemensamma framtidsbudgeten

Innan sommaren 2005 brakade förhandlingarna om EU:s långtidsbudget samman. Kommissionens förslag avfärdades omgående som alldeles för kostsam. En minoritet av nettobetalande länder ville ha en betydligt mindre budget medan majoriteten hamnade på en nivå ungefär mittemellan. EU:s jordbrukspolitik är den klart största posten i EU:s budget. Cirka 45 procent av budgeten går till att i första hand ge bidrag till EU:s storbönder. Kritiken mot jordbrukspolitiken växer sig allt starkare trots de reformer som gjordes våren 2002 vid Mid Term Review. Inte enbart för att den är oerhört kostsam utan också för att den är ineffektiv, byråkratisk, disponerar för fusk och är djupt orättfärdig mot tredje världen. Den gynnar också en utveckling mot storskaliga industriella jordbruk med långa djurtransporter vilket varken konsumenterna eller jordbrukarna själva vill ha. I takt med att EU utvidgats har konkurrensen om bidragen också ökat. Allt fler anser nu att jordbrukspolitiken i allt väsentligt bör åternationaliseras, vilket även Göran Persson har antytt. Det som kan finnas kvar är till exempel sådant som rör gränsöverskridande miljöåtgärder.

En annan stridsfråga är strukturfonds- och regionalpolitiken, som är den näst största budgetposten. Kritiken har blivit allt skarpare på senare år för att den är ineffektiv och byråkratisk, omges av omfattande fusk och oegentligheter, låser in regioner i bidragsberoende och försvårar skapandet av riktiga jobb i offentliga sektorn eftersom det kring många av de tillfälliga projekten krävs offentlig medfinansiering. Även detta politikområde bör i allt väsentligt återföras till medlemsländerna. Det som kan finnas kvar är till exempel riktade insatser till de allra fattigaste områdena. En annan motsättning som aktualiserats på senare tid är den mellan nettobetalande länderna och de länder som sänker skatterna mycket kraftigt samtidigt som de får stora penningssummor från EU.

6.6 Schismer mellan gamla och nya medlemsländer

I anslutning till de nya medlemsländernas inträde i EU förra året införde flera av de gamla EU-länderna så kallade övergångsregler för arbetskraft från de nya länderna. Detta tvärtemot vad som länge hade sagts i de offentliga högtidstalen, där de nya EU-medborgarna skulle välkomnas varmt efter det långvariga kommunistiska förtrycket. Även i Sverige försökte regeringen med delvis och lite olika stöd från Folkpartiet och Moderaterna införa övergångsregler. Göran Perssons prat om social turism var ett oblygt flörtande med främlingsfientliga krafter. Riksdagen röstade emellertid ner alla former av övergångsregler. Detta visar med all tydlighet den skepticism mot utvidgningen som hela tiden har funnits under ytan hos flera ledande EU-företrädare. Vilka politiska krafter kan det gynna i de nya EU-länderna när man upptäcker att man behandlas som något som katten dragit in?

Ett stötande inslag i anslutning till detta är att utvidgningen, som många varit positiva till, har använts som ett påtryckningsmedel för att flytta makt

från nationella parlament till EU:s institutioner. Röstar ni inte ja kan EU inte utvidgas, har varit det viktigaste övertalningsinstrumentet från etablissemangets sida. När länderna väl kommit in så utsätts de för diskriminering.

Något av det mest obehagliga på senare tid är hur ledande EU-politiker försöker hindra eller bromsa upp Turkiets EU-inträde med hänvisning till folkomröstningarna i Frankrike och Holland. Undersökningar visar dock att resultaten präglades av vänsteruppfattningar och att det bara var en ytterst liten andel av väljarna som anförde Turkiet som ett viktigt skäl för att rösta nej. Men delar av EU-etablissemanget drar sig alltså inte för att med falska uppgifter göra eftergifter för högerextremisternas politiska agenda och därmed ge dem politisk legitimitet. Detta politiska haveri kan bara fördömas å det djupaste. Något som däremot med rätta kan bromsa upp Turkiets EU-inträde är att landet fortfarande uppvisar stora brister vad gäller demokratiska fri- och rättigheter och uppfyllandet av kravet på mänskliga rättigheter.

6.7 Kommissionen brister i legitimitet

Kommissionens anseende stod på topp då den leddes av den dynamiske ordföranden Jacques Delors, vars främsta insats var att få regelverket för den inre marknaden på plats. Sedan dess har kommissionen letts av mer eller mindre färglösa personer som Santer, Prodi och nuvarande nödlösning Barosso. Kommissionen har också varit inblandad i fusk och oegentligheter. Detta har lett till att kommissionens auktoritet har försvagats rejält och regeringschefer har inte dragit sig för att offentligt kritisera kommissionen de senaste åren. Samtidigt har regeringarna vid varje fördragsändring gett kommissionen utökad makt. Denna motsättning kan inte överbryggas länge till. Kommissionens tjänstemannabyråkrati med sin extraordinära maktbefogenhet är en anomali som snarast bör förpassas till historiens soptipp.

6.8 Sakfrågor skapar irritation

Regeringen framhåller ofta att den viktigaste uppgiften i EU är att koncentrera sig på sakfrågor som märks i människors vardag för att förståelsen för EU-projektet skall öka bland medborgarna. Visserligen har regeringen inte varit särskilt konkret med att precisera vilka dessa vardagsfrågor är. Men antagligen är en av anledningarna till den utbredda misstron mot EU just alla dessa konkreta frågor som griper in i och tydliggörs i människors vardag på tusen och ett olika sätt. Konkreta direktiv, förordningar och resolutioner om arbetstid, vibrationsproblem på arbetsplatserna, motorcyklar, choklad, hissars utformning, säkerhetsbälten, stöd till biodling och förbättring av binas hälsotillstånd, definition av skosulor, regler för storlek på äpplen och jordgubbar, silikonimplantat, åtgärder mot mobbning på arbetsplatser, införselregler på alkohol, gemensam historieskrivning i skolböckerna, passfrihet med pass tvång, bara för att ta några exempel, har kanske främst skapat irritation bland befolkningen och upprätthållit den stora misstron mot hela EU-projektet.

Fel! Okänt namn på

Det här var några exempel på de många motsättningar som råder i EU, motsättningar som sannolikt kommer att bli fler och fördjupas. Bara det faktum att EU har valt att nämna en religiös riktning i sin konstitution skapar skilda tolkningar och farhågor om vad som komma skall. Detta visar det olämpliga med att skriva in religiösa, ekonomiska och politiska doktriner i en grundlag. En grundlag bör vara sekulär. En fråga som mot bakgrund av detta inte är orimlig att ställa är om EU kommer att kunna överleva i sin nuvarande form. Vid varje fördragsändring har medlemsländerna fått lämna över åtskilligt med makt till EU-systemet. Det är möjligt eller ganska troligt att EU överlever också nuvarande kriser och fortsätter på den inslagna vägen. Men det kan lika gärna gå åt andra hållet. Från Vänsterpartiets sida har vi emellertid vår uppfattning klar: utvecklingen mot en allt tätare union är inte längre hållbar, och en process som går i motsatt riktning måste ta sin början. Vi uppmanar därför regeringen att i EU ta initiativ till en diskussion om hur ett alleuropeiskt samarbete på helt annan grund än dagens EU skulle kunna se ut. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Ett nytt politiskt samarbete på demokratisk grund

Medlemsavgifterna till det här projektet går i stigande riktning. Sverige betalar i dag 25 miljarder kronor per år för att delta. Pengar som till stor del går till en gigantisk misshushållande byråkrati som erbjuder makteliten och alla tusentals tjänstemän och politiker svindlande löner, resor, traktamenten och orimliga pensionsvillkor som varar livet ut.

EU-projektet befinner sig i djup kris och kan inte komma över den med en eller annan begränsad reform inom systemets ramar. Unionen, som är en hybrid mellan en internationell, mellanstatlig organisation och en statsbildning, måste välja väg. En fullbordad EU-stat är inte önskvärd eller efterfrågad av Europas medborgare. Av ren självbevaringsdrift borde EU-etablissemangen inse att de statsmässiga inslag som finns inom nuvarande organisation måste avlägsnas om unionen ska kunna ha en rimlig chans att överleva. Efter folkomröstningarna i Frankrike och Holland är tiden inne för att påbörja en omfattande diskussion om hur ett alleuropeiskt samarbete på annan grund än dagens EU skulle kunna se ut. Det rimligaste är att starta en sådan diskussion från början på ett blankt papper. Här ger vi uttryck för vad Vänsterpartiet anser skulle kunna vara grundläggande i ett sådant nytt samarbete utan att vi för den skull låser fast våra ställningstaganden.

7.1 Radikal omläggning av det politiska samarbetet

Målet för Vänsterpartiets EU-politik är att EU upplöses i sin nuvarande form så att ett nytt alleuropeiskt samarbete på demokratisk grund kan byggas upp

från grunden. Det går inte att bygga vidare på de EU-strukturer där nyliberal högerpolitik och alltmera överstatlighet är bärande principer.

Vänsterpartiet anser att ett formaliserat mellanstatligt samarbete behövs på många olika nivåer, inte bara inom det geografiska område som i dag utgörs av EU utan på många politiska områden. Därför bör den lagstiftningsmakt som i fördraget delegerats till EU återföras till de nationella parlamenten så att ett nytt, strikt internationellt alleuropeiskt samarbete kan ta form. Alla europeiska länder som uppfyller kraven på demokrati och mänskliga rättigheter ska vara välkomna att delta. Även länder som gränsar till Europa eller av andra skäl har nära relationer till vår kontinent ska ges möjlighet till organiserad samverkan på jämlika grunder. Det skall inte finnas något övergripande fördrag som i förväg slår fast den politiska kursen vare sig i nyliberal eller i någon annan riktning. Detta är de europeiska folkens och parlamentens ansvar.

För vår del vill vi se ett samarbete som skyddar och stärker välfärden och förhindrar socialt dumpning. Skattebaser och skattenivåer behöver skyddas. En ekologiskt och socialt hållbar utveckling ska främjas. Miljöpolitiken kräver internationell reglering, samtidigt som inget land hindras att gå före med sin lagstiftning. Fackliga rättigheter ska skyddas. Människors fria rörlighet när det gäller studier, arbete, fackligt och politiskt samarbete, turism osv. behöver garanteras och utvidgas. Kapitalets tilltagande övernationella makt måste mötas av samordnad demokratisk kontroll.

Vilket samarbete som blir verklighet och vilken riktning det får kan dock inte avgöras på förhand. De politiska och sociala styrkeförhållandena i de olika länderna är som alltid avgörande. Grundläggande är att folken ska kunna utkräva ansvar av sina parlament och regeringar.

Vänsterpartiet menar att man i stor utsträckning bör kunna anpassa samarbetsformerna till frågornas art och de länder som väljer att delta. Även den juridiska grunden – fördrag, avtal, konventioner, osv. – kan komma att variera, precis som redan i dag är fallet. Avgörande är dock den demokratiska grunden, öppenheten och möjligheten till insyn i alla delar av samarbetet. Samarbetet ska inte bygga på överstatlig lagstiftning. Även när avsikten med samarbetet är en harmonisering av lagstiftningen måste det vara de nationella parlamenten som har sista ordet och tar ansvar för lagstiftningens utformning i respektive land.

7.2 En helt ny samarbetsstruktur

Om de överstatliga lagstiftningsbefogenheterna försvinner blir det logiskt att också fullständigt bryta upp EU:s organisatoriska struktur. I ett mellanstatligt europeiskt samarbete av den typ vi här skisserar finns det inget behov av en kommission av den typ som finns i EU-systemet. Makten över samarbetet måste ligga hos de deltagande nationerna, och det finns inget behov av ett ”pådrivande” tjänstemannaorgan med politiska befogenheter.

Även EG-domstolen i Luxemburg bör kunna avvecklas, åtminstone i sin nuvarande form. EU har en domstol därför att EU sysslar med lagstiftning på

Fel! Okänt namn på

grundval av ett fördrag. Domstolens uppgift är att tolka lagarna och fördragen så att de förra är förenliga med de senare. Fördragen och domstolens beslut har företrädare före medlemsländernas lagar, även deras grundlagar. Under hela sin existens har domstolen fattat en mängd politiska beslut utifrån den övergripande principen om att ständigt verka för en allt tätare union. Ett nytt Europasamarbete behöver varken domstol, konstitution eller fördrag. EU:s domstol bör alltså skrotas i sin nuvarande form liksom dess lagstiftningsmekanism. Det är inte förenligt med våra grundläggande demokratiska principer att jurister fattar politiska beslut. Det är viktigt att högerkrafternas trend mot utökad jurismakt på bekostnad av demokratiskt valda församlingar bryts. Självfallet bör också de nästan osynliga och obetydliga organen Regionkommittén och Ekonomiska och sociala kommittén avvecklas.

Det kan däremot finnas behov av en typ av samarbete. Även stats- och regeringscheferna kan behöva träffas under formaliserade former. Alla Europas länder ska vara välkomna att delta så länge grundläggande demokratiska fri- och rättigheter respekteras.

7.2.1 Ett alleuropeiskt parlamentariskt samarbete

Ett omfattande alleuropeiskt samarbete, vilket vi ser som nödvändigt på en mängd politiska områden, kan inte överlätas till regeringarna. De nationella parlamenten och folkvalda parlamentarikerna måste ges en roll även på det internationella planet. Olika, flexibla samarbetsformer kan utvecklas på skilda politiska områden, men någon färdig modell är vare sig möjlig eller önskvärd att slå fast på förhand.

Erfarenhets- och faktautbyte, gemensam problemformulering, utredningsarbete osv. organiseras och samordnas på olika nivåer. Full insyn garanteras i alla skeden av processen. De nationella parlamenten skall ha initiativmöjlighet och ges möjlighet att delta i processen på ett tidigt stadium. Man skulle till exempel kunna tänka sig en ny europeisk parlamentarisk församling som är rådgivande i i förhållande till regeringarna och de nationella parlamenten.

7.2.2 Andra alleuropeiska samarbetsorganisationer

Även om vi här relativt förutsättningslöst skisserar ett framtida Europasamarbete är det uppenbart att detta måste utgå från och samordnas med det samarbete som sedan lång tid finns i framför allt Europarådet och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och även i regionala organisationer som Nordiska rådet och Oberoende staters samväld (OSS). Dessa organisationer har under flera decennier utfört ett betydelsefullt arbete, i första hand kring frågor om fred och säkerhet, mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatliga principer, men även på många andra områden som kultur, utbildning och på miljöområdet. Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna utgör en ovärderlig grund för det europeiska samarbetet. Detta arbete måste fortsätta, utvecklas och ges tillräckliga resurser. Dubbelarbete, överlappning och organisationskonkurrens måste undvikas.

Vänsterpartiet är naturligtvis medvetet om att denna linje inte kommer att få direkt och omedelbart genomslag inom EU. Motståndet torde vara kompakt från EU-etablissemang. Men det bör likväl vara den linje Sverige driver som överordnat och långsiktigt mål. Denna linje anknyter faktiskt också till Göran Perssons omtalade linjetal vid Humboldtuniversitetet i oktober år 2000.

8 Respekt för folkviljan

Valresultaten i Frankrike och Holland har gett tydliga signaler om att konstitutionens förslag till hur EU ska utvecklas inte har folkens stöd. Det är viktigt att Europas ledare nu visar respekt för folkviljan. Ett viktigt skäl till folkomröstningsresultaten var att folken motsatte sig de nyliberala delarna i konstitutionen. Trots detta uppmanade kommissionens ordförande Barroso på kommissionens möte senast i september 2005 EU:s medlemsländer att genomföra ”nödvändiga liberaliseringar”. Han gav som exempel det omstridda tjänstedirektivet. Vänsterpartiets hållning i frågan fram till att konstitutionsförslaget behandlas igen är tvärtom att det är rimligt att samtliga beslut och beslutsstrukturer som går i nyliberal riktning ska dras tillbaka eftersom denna politiska inriktning tydligt inte har folkets mandat. Det gäller i synnerhet förslaget till EU:s tjänstedirektiv. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare bör regeringen som en konsekvens av detta bristande mandat agera för att EU i WTO-förhandlingarna om tjänstehandelsavtalet stoppar alla delar som hotar välfärden och den offentliga sektorn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

De enorma problem och motsättningar som EU:s jordbrukspolitik och strukturfondspolitik brottas med har tidigare beskrivits i motionen. Det är med anledning av dessa tidigare beskrivna problem och med hänsyn till folkomröstningsresultaten nu av stor vikt att båda dessa politikområden förändras i grunden. Regeringen bör därför agera i EU för att jordbrukspolitiken till största delen ska återföras till medlemsländerna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör även agera i EU för att större delen av EU:s regional- och strukturfondspolitik avvecklas och att kompetensen återförs till den nationella nivån. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.1 Rimligt med undantag från EMU

Med respekt för folkviljan finns också anledning att se över resultaten efter den svenska folkomröstningen om EMU. När Sveriges väljare sade ja till medlemskap i den Europeiska unionen fanns inget formellt undantag i det framförhandlade avtalet när det gällde Sveriges medlemskap i Europeiska valutaunionen. De partier som pläderade för ett ja deklarerade att Sverige

Fel! Okänt namn på

skulle ta ställning till detta vid senare tillfälle. Detta antecknades ensidigt av Sverige i ett protokoll till avtalet.

Folkomröstningen om att byta kronan mot euron gav ett entydigt resultat, väljarna sade nej. Enligt nyligen publicerade undersökningar har motståndet mot EMU förstärkts. Alla partier har lovat att respektera folkomröstningens resultat och har därmed ett gemensamt ansvar att förvalta resultatet på bästa sätt. Folkomröstningen handlade formellt om medlemskap i EMU:s tredje steg. Nejresultatet bör innebära att Sverige fördragsmässigt och formellt inte ska vara fortsatt bundet av EMU:s olika steg.

Att ta ansvar för folkomröstningen och förvalta det på ett sätt som gagnar Sverige måste också innebära den formella rätten att fortsätta den framgångsrika politik Sverige drivit under en rörlig växelkursregim. Då bör inte Sverige vara bundet av ett avtal som säger att den svenska kronan ska låsas inom ramen för ERM-systemet gentemot euron, dvs. EMU:s steg två. Att knyta värdet av kronan till euron skulle riskera att leda till en situation som riskerar att bli mycket ogynnsam för den svenska ekonomin.

Det bör ligga i EU:s och medlemsstaternas intresse att formalisera ett undantag som stämmer överens med utfallet av folkomröstningen. Ingen part har att vinna på ett oklart läge och återkommande tvister om huruvida folkomröstningsresultatet är förenligt med Sveriges fördragsmässiga åtaganden eller inte. Med ett undantag undanröjs alla sådana diskussioner, och det innebär också att folkomröstningsresultatet respekteras formellt både av EU och av regering och riksdag. Det står därför klart att regeringen bör ta initiativ till ett formellt undantag från EMU:s tredje steg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.2 Riksbankens ställning och styrning

En viktig del av förklaringen till nejsidans seger i folkomröstningen var den odemokratiska styrningen av ekonomin inom EMU. Även den svenska riksbanken har en del av de drag som den europeiska centralbanken har. Alla räntebeslut tas av en tjänstemannaledning som inte är demokratiskt utsedd.

Vänsterpartiet gick också emot beslutet att ersätta den av riksdagen valda ledningen som tidigare fattade de formella räntebesluten mot en av regeringen utsedd direktion av tjänstemän. Vi menar att det behövs en fortlöpande diskussion om Riksbankens ställning, funktion och arbetssätt efter folkomröstningen. Enligt Vänsterpartiets mening finns det principiella skäl som talar för att Riksbanken ska ha en vald ledning. Vänsterpartiet står därför fast vid det principiella ställningstagandet att Riksbankens ställning och ledningsorganisation borde återställas till vad som gällde före den 1 januari 1999. Det finns också skäl att komplettera Riksbankens nuvarande och enda mål om prisstabilitet med ett mål som syftar till full sysselsättning. Den amerikanska riksbanken har t.ex. ett sådant mål. Även om riksdagen inte i detta läge tar beslut om att fullt ut återställa Riksbankens ledning och organisation till tidigare ordning finns det skäl att vidta andra åtgärder som syftar till att stärka det parlamentariska inflytandet över Riksbanken och sambandet mellan riksdagen och Riks-

banken. Vi menar att frågan om Riksbankens ställning och ledningsorganisation borde bli föremål för en samlad översyn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.3 Demokratisk hantering av EU-frågan inför riksdagsvalet

Det är av stor vikt att svenska folket får en rimlig chans att påverka Sveriges hållning i en sådan avgörande fråga som den framtida inriktningen av det europeiska samarbetet. Inför den svenska hanteringen av konstitutionsförslaget, som nu fallit, har mer än 125 000 namn med krav på en folkomröstning samlats in. Enligt juridiska experter var konstitutionen inte förenlig med de svenska grundlagarna. Men fem av sju riksdagspartier tog ställning för konstitutionsförslaget.

I en demokrati värd namnet ska väljarna ha möjlighet att säga vad de tycker om EU:s utveckling antingen i val eller genom folkomröstning. Det är i valrörelserna som väljarna får möjlighet att skaffa sig en uppfattning om riksdagskandidaternas åsikter i frågan. Nästa riksdag kommer att få ta ställning till konstitutionen vare sig det handlar om att dödförklara den, utlysa folkomröstning, ta ställning till en omförhandling och ett nytt förslag. Därför måste partiernas och ledamöternas uppfattning om hur de ställer sig till dessa olika alternativ klargöras innan valet. I annat fall kommer inte heller nästa riksdag ha väljarnas mandat att fatta beslut i den här frågan.

Omröstningen om EMU visar att den politiska eliten är betydligt mer EU-vänlig än majoriteten av befolkningen. Vill man lyssna på befolkningen är det naturligt med en folkomröstning. I grundlagen står att makten utgår från folket, därmed är det också riktigt att fråga väljarna om lov innan självbestämmanderätt överförs till EU i stor omfattning. Väljarna överlåter genom riksdagsvalet endast makten att fatta beslut i riksdagen. De ger inte riksdagen mandat att flytta makt till en annan nivå. Ett beslut som tagits med folkomröstning har en helt annan legitimitet bland väljarna än ett snabbt riksdagsbeslut. Att riksdagen hanterat kommande fråga om EU:s framtida konstitution utan debatt riskerar att öka politikerföraktet och misstron mot Sveriges EU-politik.

Folkomröstningen om EMU visade styrkan i den svenska demokratin. Debatten var intensiv och valdeltagandet var högre än i riksdagsvalet. Trots att jasidan hade uppemot tio gånger mer pengar för propaganda, regeringens resurser och de flesta ledarsidor på sin sida så vann nejsidan. Omröstningen visade att väljarna vill och kan ta självständig ställning till avgörande frågor om EU:s framtid.

Ibland hävdas det att konstitutionen är för komplicerad för att sändas till folkomröstning. Men det är att både underskatta och nedvärdera väljarna. Huvuddragen i konstitutionen är tydliga frågor som de flesta har eller kan bilda sig en uppfattning om. EMU-frågan var knappast så mycket mindre komplicerad än frågan om EU:s konstitution. Efter de franska och holländska folkomröstningarna är ett minimikrav att konstitutionen omförhandlas. Rege-

Fel! Okänt namn på

ringen bör i EU deklarerat att den fallna konstitutionen aldrig kan läggas upp på bordet igen. Ett nytt förslag måste sedan ställas till folkets avgörande i en folkomröstning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 5 oktober 2005

Lars Ohly (v)

Lars Bäckström (v)

Berit Jóhannesson (v)

Alice Åström (v)

Lennart Gustavsson (v)

Sermin Özürküt (v)

Sven-Erik Sjöstrand (v)